

10. Проблемні питання у застосуванні Цивільного і Господарського кодексів України / за ред. А. Г. Яреми, В. Г. Ротаня. — К. : Реферат, 2005.
11. Абрамов Н. А. Соотношение общего и специального законов / Н. А. Абрамов // Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Правознавство. — Т. 12, вип. 11. — С. 51–52.

Анотація

Подцерковний О. П. Проблеми методології тлумачення в контексті галузевих, зокрема й господарсько-правових, досліджень. — Стаття.

У статті досліджуються проблеми надання практичного сенсу висновкам юридичної герменевтики. Сьогоднішній розвиток юридичної герменевтики схиляється у бік філософії та соціології права за рахунок зменшення уваги до прикладних аспектів юридичного тлумачення. На прикладі тлумачення господарсько-правових актів зроблено висновок, що лише в тісній взаємодії із галузевими розробками щодо методології тлумачення юридична герменевтика може повернути собі реальне значення як інструмент праворозуміння.

Ключові слова: юридична герменевтика, господарське право, дефектна норма, колізія.

Summary

Podtserkovny O. P. Problems of Methodology of Interpretation in the Context of a Particular Branch, including Economic-law, Researches. — Article.

The problems of giving of practical sense to the outputs of legal hermeneutics are explored in the article. Today's development of legal hermeneutics is liable to philosophy and sociology of law due to reduction of attention to the applied aspects of legal interpretation. On the example of interpretation of economic-law a conclusion is done, that only in close co-operation with a particular branch methodologies of interpretation legal hermeneutics can return itself the real value as instrument of law-understanding.

Keywords: legal hermeneutics, economic law, defect norm, collision.

УДК 341.4:340.132

Н. А. Зелінська

ПРИРОДНО-ПРОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ «МІЖНАРОДНИЙ ЗЛОЧИН»

Поняття міжнародного злочину сягає своїм корінням в русло природно-правових поглядів. Воно виникло і розвивалося в міру усвідомлення народами тієї безумовної істини, що існують правопорушення, які зазіхають на основи існування всього людства і попирають права кожної людини. Термін «злочин» у лексиці всіх народів світу найбільш адекватно відбиває моральний осуд цього зла. Г. Гроцій стверджував, що солідарному переслідуванню з боку держав підлягає особа, яка вчинила природний злочин. З позицій природного права вважалося самозрозумілою річчю, що держава, яка визнає міжнародний порядок, у разі вчинення злочину поза її територією, може сама покарати злочинців, що перебувають в її владі, чи передати їх для цієї мети іншій владі [1, 508–509]. Е. де Ваттель розглядав серйозні загальні злочини, до яких зараховував убивство, отруєння, підпал, морський розбій як підставу для видачі, що є обов'язком, якого наклало на державу міжнародне право. «Якщо будь-яка нація

відкрито зневажає справедливість, нехтуючи і порушуючи права інших щоразу, коли вона знайде привід для цього, то вищий інтерес безпеки людського суспільства дає іншим націям право об'єднатися для відсічі і для покарання такої нації», — зазначав Е. де Ваттель [2, 453].

Г. Гроцій та Е. де Ваттель звертали увагу на те, як буває небезпечно для суспільства, коли злочинець легко знаходить собі притулок, і доходили висновку про обов'язок держав підтримувати одна одну в застосуванні правосуддя, втіленого у принципові «видай або суди». З ними погоджувалися Бурламакі, Кент, Рутефорт, Хейнесіус, Шмелзінг та інші відомі вчені, позиція яких базувалася на природно-правовому трактуванні міжнародного злочину. Разом із тим школа Пуфендорфа, заперечуючи концепцію Г. Гроція (у цій частині), вбачала у прикладах видачі, що існували в середні століття й у стародавності, не прояв природного права, а окремі випадки. Пуфендорф у своїй знаменитій книзі «Елементи міжнародного права» (1729) розглядав видачу як зобов'язання, що випливає зі спеціальної угоди, і акцентував увагу на фактах видачі осіб, які обвинувачувались у політичних правопорушеннях. Як і Пуфендорф, Білльо та його прихильники — Віллефорт, Кардаїлак, Фіоре — стверджували, що до XIX ст. видачу тягли не кримінальні злочини, а політичні конфлікти. У той самий час, як зазначав Ф.Ф. Мартенс, «дедалі більш пробиває собі шлях переконання, що держави взаємно зацікавлені у збереженні юридичного порядку і на цій підставі мають переслідувати злочинців спільними силами» [3, 391].

«Під охороною міжнародного права, внаслідок його загальнолюдського характеру, є взагалі людська особистість, де б вона не перебувала на земній кулі», — писав професор Л. О. Камаровський 1881 р. [4, 5–6]. «Спільність інтересів усіх культурних держав стосовно деяких сфер діяльності веде до того, що за деякі діяння, спрямовані проти загальних інтересів, карають, не звертаючи уваги на місце вчинення діяння, за законами держави, що затримала злочинця, — стверджував Ф. Лист (1909). — Такими спільними інтересами є: міжнародний торговий обіг; безпека великих шляхів сполучення; забезпечення монетної і грошової справи; захист від міжнародних ворогів — «hostes generis humani», якими є: морські розбійники, работоргівці чи торговці жінками, шахраї, анархісти, що користаються для злочинів динамітом» [5, 221].

Багато авторів XIX ст. визнавали існування «морального обов'язку» держав солідарно переслідувати осіб, які обвинувачувались у скоєнні правопорушень, що відрізнялися «універсальною злочинністю» [6, 31]. У цей час була популярною теорія так званого «етичного мінімуму». «Право є нижчою межею чи деяким мінімумом моральності, однаково для всіх обов'язковим» — писав 1897 р. В. Соловійов [7, 37]. Цей підхід мав своїх прихильників навіть у радянській юриспруденції. Відомий радянський вчений А. А. Герцензон 1955 р. виділяв як одну із самостійних ознак злочину його аморальність [8, 51–53].

Однак чи існують правопорушення, що відрізняються «універсальною аморальністю й універсальною злочинністю»? Чи можна виробити універсальне уявлення про злочин, що підлягає солідарному кримінальному переслідуванню з боку різних за своїм суспільним і соціальним устроєм, політичними інтере-

сами та ідеологічною спрямованістю держав? Навряд чи можна знайти переконливу і вичерпну відповідь на це запитання, яке належить до категорії «вічних».

Існує думка про неможливість створення загальної теорії злочину, оскільки жодне діяння не може завжди і скрізь вважатися злочинним [9, 192–193]. Є досить поширеною точка зору, відповідно до якої не існує взагалі будь-яких форм діяльності, девіантних за своєю природою, *sui generis* [10, 24–25]. Проте, як писав М. С. Таганцев, «життя всіх народів свідчить нам, що завжди і скрізь відбувалися і відбуваються діяння, що на різних підставах не тільки визнаються недозволеними, але й тягнуть відомі заходи суспільства чи держави, спрямовані проти осіб, що їх учинили, діяння, визнані злочинними» [7, 1]. У XIX ст. відмий юрист-міжнародник проф. Блюнчлі стверджував: «Покарання розбійників, убивць, шахраїв і великих злодіїв привертає не тільки місцевий, але й загальнолюдський інтерес» [11, 247–248].

Очевидно, що поняття «міжнародний злочин» складалося як правова категорія під впливом природно-правових поглядів. Його зміст визначається, насамперед, міжнародно-визнаним характером цінностей, на які він зазіхає. Звичайно, говорити про міжнародний злочин як про діяння, злочинність якого є «міжнародно-визнаною», можна лише за великої міри умовності. Проте визнання існування загальнолюдських цінностей припускає загальнолюдське, універсальне, визнання злочинності серйозних зазіхань на них. У цьому розумінні поняття «міжнародний злочин» може бути інтерпретоване як діяння, що є «міжнародно-визнаним» злочином.

У роботах, присвячених проблемі уніфікації кримінального законодавства, формувалося вчення про делікти, міжнародні в особливому, «кваліфікованому» розумінні. В. Пелла виокремлював як об'єкти міжнародної репресії ті діяння, «які зазіхають на основі існування будь-якого цивілізованого колективу». Для позначення таких деліктів використовувалася римська формула «*delicta juris gentium = delicts des gens*», що означає злочини проти міжнародного права, «загальнолюдські» злочини. Такі «ультра міжнародні» зазіхання характерні тим, що спрямовані не проти того чи іншого політичного устрою, а проти будь-яких культурних відносин, проти самого існування сучасної держави. Професор Мадридського університету Сальдана пропонував «філософське поняття інтернаціонального делікту». Сальдана стверджував, що, з погляду філософського, міжнародний делікт — це природний і загальний делікт, що зазіхає на «природне право» народів, і наводив визначення природного права народів, якого надав римський юрист Гай: «Правом народу зветься той порядок, який ретельно оберігають всі народи, що природний розум устанавлює серед усіх людей» [12, 35].

1930 р. на Міжнародному пенітенціарному конгресі у Празі професори Вебер, Гіппель, Колер, Мендельсон-Бертольд і Наглер подали колективну доповідь з питань уніфікації кримінального законодавства. Професор Вебер спеціально зупинився на питанні про характер дій, що породжують колективну небезпеку», і дійшов висновку, що надати виразне і стиснуте визначення цих дій не-

можливо. У жовтні 1933 р. на 5-й Конференції з уніфікації міжнародного кримінального права Р. Лемкін запропонував оголосити «*delictio juris gentium*» дії, спрямовані на знищення етнічних, релігійних і соціальних співтовариств. Він поділив такі дії на дві групи: агресія проти фізичних чи соціальних осіб як членів даного співтовариства («варварство») і руйнування культурних цінностей («вандалізм») та запропонував проект міжнародної конвенції про відповідальність за ці злочини. Серед проблем, що привернули увагу організаторів уніфікаційного руху, помітне місце посідала воєнна агресія. На конференції 1927 р. у Варшаві професор Раппопорт виступив від імені польської делегації з пропозицією про розробку проекту кримінальної відповідальності за пропаганду агресивної війни. Через три роки, на III конференції, за доповіддю Сальдана було прийнято резолюцію про караність пропаганди агресивної війни. Багато вчених розглядали дії нападаючої сторони як безперечні міжнародні злочини, що потребують спеціальних санкцій у порядку інтернаціональної юрисдикції. Так, Політис виокремлював особливу групу злочинів війни і злочинів, родинних їм, вчинення яких створює небезпеку для миру. В. Пелла склав детальний перелік подібних воєнних деліктів міжнародного характеру, до якого належали: ведення агресивної війни, порушення демілітаризованих зон, відмовлення підкоритися рішенню авторитетної міжнародної інстанції, оголошення мобілізації, маневри, що мають за мету демонструвати готовність до війни, погрозу агресивними діями, втручання однієї держави у здійснення суверенних прав іншою державою [12, 29, 37].

Міжнародний злочин у новому значенні, що раніше не використовувалось у практиці правосуддя, з'явився як категорія, що пов'язана з міжнародною юстицією. Нюрнберзьким і Токійським прецедентами міжнародне право реалізувало свою власну конструкцію міжнародного злочину, знайшовши здатність криміналізувати діяння, що не є злочином з національного права. «Після другої світової війни, — писав Д. Б. Левін, — у міжнародному праві склалося поняття міжнародного злочину як кримінального злочину окремих осіб, що вчинили зазіхання на мир між народами, на волю народів і на основні права людини» [13, 26]. Таким чином, поняття «злочин» у його прямому, кримінально-правовому розумінні вийшло за межі національного права.

Міжнародний злочин індивіда як персоніфікований злочин держави і підстава індивідуальної кримінальної відповідальності з міжнародного права — таке поняття міжнародного злочину ствердилося у зв'язку зі створенням і діяльністю Міжнародного військового трибуналу для суду над головними військовими злочинцями Другої світової війни. Воно було принципово відмінним від «національного» злочину. Концепція міжнародно-правового злочину базується на визнанні необхідності кримінально-правового захисту основних загальнолюдських цінностей незалежно від того, чи існують відповідні склади злочинів у національному праві. Це положення, зокрема, відбито у Статуті Нюрнберзького трибуналу, де говориться про злочини, що підпадають під його юрисдикцію, «незалежно від того, чи були ці дії порушенням внутрішнього права країни, де їх було вчинено, чи ні» (п. «з» ст. 6).

Уперше на процесах у Нюрнбергу і Токіо на міжнародно-правовій основі було закріплено і на практиці реалізовано принцип індивідуальної кримінальної відповідальності в міжнародному праві. Нюрнберзький процес мав за свою основну мету покарання осіб, винних у розв'язанні війни і пов'язаних з нею злочинах. Це був суд над винуватцями війни, що знайшло відбиття вже в самій назві Трибуналу. Поняття міжнародного злочину значною мірою було пов'язане з конкретними історичними подіями й ототожнювалося зі злочинами Другої світової війни.

Кримінальне переслідування нацистів мало історико-виховний та ідеологічний підтекст і було покликано служити відплатою злочинцям — представникам переможеної сторони. У той час, коли вражений світ ще перебував у шоку від найбільших злочинів, дискусії щодо юридичних тонкощів виглядали недоречними і блюзнірськими спробами виправдання цього зла. Проте доводи захисту вимагали переконливого спростування. Проф. Яррайсс, що брав участь у процесі на стороні захисту, розвивав ідеї кримінальної відповідальності держави і цілком заперечував відповідальність фізичних осіб, що діяли у виконання державного акта. Позиція Яррайсса ґрунтувалася на тезі про «нормативну силу фактичного», що визнає за будь-яким правовим актом силу загальнообов'язкового розпорядження. Виходячи з тотожності закону і права, він наполягав на тому, що всі дії посольництва Германії відповідали цілям суверенної влади та її носія — вождя, а тому були законними у розумінні принципів права, що діяло [14, 49]. Але чи може «виправдовувати» право, що наказувало вчиняти небачені злочини і було саме по собі злочинням? Чи є злочинцем людина, яка «не переступає» національну кримінально-правову заборону, але порушує абсолютні норми природного права?

Серед безлічі концепцій, автори яких намагаються знайти відповіді на ці запитання, особливий інтерес становить доктрина про «помилку в забороні». На думку прихильників цієї доктрини, для звільнення від відповідальності недостатньо припущення і свідомості самого суб'єкта про вирішення діяння, а потрібно, щоб діяння було у свідомості «всіх морально і справедливо мислячих людей правомірним і моральним»; поняття неправомірності й аморальності «визначаються пануючими поглядами». «Помилка в забороні» не пов'язана з фактичними обставинами, а відбувається тоді, коли «суб'єкт знає, що він робить, але помилково уявляє собі, що це дозволено».

1949 р. Г. Вельзель у нарисі з філософії права «Про совість, що помиляється», аналізуючи деякі правові погляди від Арістотеля і Канта до Сартра і сучасних екзистенціалістів, наприкінці «ходіння по історії центральної проблеми совісті» сформулював, зокрема, такі висновки. По-перше, для будь-якої особи немає очевидних положень природного права; із приводу всіх морально-етичних вимог можна помилятися, але омана не виключає провини. Його можна вибачити при «очікувані й напрузі совісті, яка виявляється, винуватця». Невибачне є оманом, насамперед при несумлінності, тобто «при сліпому виконанні вимог, що може бути визнане дурним». По-друге, передумовою омани совісті є наявність морально-етичних цінностей. Норма не є обов'язковим пра-

вом, якщо вона порушує «мінімальні» вимоги, що ставляться до «колективного порядку». Однак норми, що беруть до уваги «моральний мінімум», але мають «недоречно для історичної ситуації регулювання» (наприклад, що порушують принцип рівності), хоча і є несправедливими, але виступають як «зобов'язуюче право», що може бути скасовано тільки «способом кращого регулювання» [15, 266]. Таким чином, при установленні відповідальності враховуються фактори («морально-етичні цінності»), що стоять над нормою закону, які підлягають оцінці суддею.

Щодо застосування вчення про «помилку в забороні» у справах про нацистських злочинців Р. Буш писав: «Величезне значення становить проблема помилки у праві для осуду злочинців проти людяності... У цих випадках йдеться, загалом, про діяння, протиправність яких за німецьким правом не підлягає сумніву, але нерідко зустрічаються випадки, коли суб'єкт припускає, що його діяння правомірне через зобов'язуючий його до покори наказ державного посабництва чи будь-яких не передбачених у законі основ». Відповідно до постанови Верховного суду ФРН про значення «помилки в забороні» від 18 березня 1952 р., суддя не пов'язаний законодавчою формою і має приймати рішення на основі «моральної ідеї, за допомогою безпосередньої оцінки» [15, 269–270].

Пов'язуючи зміст принципу «*nullum crimen sine lege*» особливостями міжнародного права, відомий бельгійський учений С. Глазер зазначав, що з погляду міжнародного права дія розцінюється як злочинна вже в момент її вчинення, незалежно від того, чи впливає це визначення про злочинність з договірного права чи безпосередньо з права звичаєвого. С. Глазер стверджував, що міжнародне кримінальне право бере свій початок з міжнародної правосвідомості і захищає важливі інтереси, загальні для багатьох держав, у зв'язку з чим основною заповіддю законності у сфері міжнародного кримінального права є більш широкий, у природно-правовому розумінні сформульований принцип: «немає злочину без указівки на те у праві (*nullum crimen sine iura*)» [14, 13].

Формування поняття «злочин з міжнародного права» нерозривно пов'язано з універсалізацією концепції прав людини. «Рух за міжнародне визнання і захист основних прав людини якоюсь мірою є випадковим наслідком Нюрнберзького судового процесу в тім розумінні, що його, імовірно, не було б, якби не було необхідності завдати смертельного удару по нацистській ідеології», — стверджує Е. Цоллер [16, 97]. Характерно, що у ст. 15 Міжнародного пакту про цивільні й політичні права 1966 р., який проголошує, що «ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні будь-якого кримінального злочину внаслідок будь-якої дії чи неогляду, що, відповідно до чинного в момент його вчинення внутрішньодержавного законодавства чи міжнародного права, не було кримінальним злочином», сказано: «Ніщо в цій статті не перешкоджає відданню до суду і покаранню будь-якої особи за будь-яке діяння чи неогляд, що на момент вчинення були кримінальним злочином відповідно до загальних принципів права, визнаних міжнародним співтовариством». Як видно, у Пакті підтверджується міжнародна криміналізація діяння «відповідно до загальних принципів права, визнаних міжнародним співтовариством».

«Міжнародне право, з аксіологічної точки зору, функціонує як система загальнолюдських цінностей, закріплених у загальновизнаних нормах міжнародного права», — підкреслював В. І. Євтинтов [17, 93]. О. О. Мережко називає рішення Нюрнберзького і Токійського трибуналів «прикладом дієвості природного права в ХХ ст.», нагадуючи, що «історично природне право відіграло особливу роль у розвитку міжнародного права: деякі юристи навіть ототожнювали міжнародне право з природним правом» [18, 32].

Слід зазначити, що радянська юридична наука з великою сторожкістю поставилася до природно-правового трактування міжнародного злочину. «Деякі буржуазні юристи говорять про застосування Міжнародними військовими трибуналами в Нюрнбергу і Токіо міжнародного права в динамічному розумінні, тобто у вигляді природно-правового мислення, що еволюціонує. При цьому висловлюється жаль у зв'язку з тим, що судді цих трибуналів нібито занадто обережно і непослідовно посилалися на принципи, які стоять над позитивним правом, що принципи природного права не були цілком покладені в основу судових вироків. Більше того, буржуазні юристи Шейдер, Радбук, Вебер, Коїнг, Лаутерпахт і багато які інші вважають, що без природного права неможливо дати визначення злочинів проти людства», — писав Г. П. Жуков (1961), даючи концепціям природного права традиційну для радянської риторики характеристику «реакційних» [19, 58, 62–63].

«Як іманентна властивість людини, що характеризує її як представника всього людського роду, права людини є позатериторіальними і позанаціональними. Вони становлять загально-цивілізаторську, загальнокультурну цінність незалежно від націй, ідеологій, релігій, а тому давно стали об'єктом міжнародно-правового регулювання. Права людини є безпосередньо діючим правом і можуть застосовуватися «*contra legem*» — всупереч закону, якщо закон суперечить фундаментальним правам людини: не відображує природно-правових начал; не відповідає загальновизнаним міжнародно-правовим принципам і нормам про права людини і громадянина...» — підкреслює М. І. Козюбра [20, 92].

У пошуку «абсолютної злочинності» міжнародне право спирається на універсальну концепцію прав людини. Злочинна політика, що порушує основні загальнолюдські цінності і втілена у злочинних конкретних осіб, — такий основний зміст поняття міжнародного злочину, що є підставою міжнародної кримінальної відповідальності (міжнародно-правового злочину). «Зростаюче значення універсальних цінностей і взаємозалежності у сьогоденному світі дозволяє говорити про те, що в основі сучасного поняття політичного злочину лежить концепція універсальності прав людини, — справедливо підзначає С. Коен. — Мова зла і варварства, жаху і злочинів була перекладена за допомогою юридичної термінології як «порушення прав людини» [21, 8]. Концепція широкомасштабних порушень прав людини пропонує досить чіткі дефініції міжнародних злочинів як кримінально-караних діянь. Таким чином, вони одержують досить конкретні юридичні параметри, необхідні для вирішення питання про притягнення індивідів до кримінальної відповідальності. «Факти свідчать,

— писав І. І. Лукашук, — що відбувається зближення політико-правової свідомості різних держав на базі загальнолюдських інтересів і цінностей... Відбувається процес формування нового інтернаціоналізму, що згуртовує держави на основі цілей і принципів міжнародної правової системи, визнання примату загальнолюдських цінностей в ім'я виживання і прогресу людства» [22, 118–119].

Сутність сучасного поняття міжнародного злочину полягає в його відносній автономії від критеріїв злочинного і караного, що містяться в національному праві. Ця автономія може бути виражена у невизнанні злочинного характеру діянь, криміналізованих національним правом, з одного боку, і міжнародно-правової криміналізації діянь, не визнаних злочинними з національного права, — з іншого. Міжнародно-правова концепція злочину індивіда базується на визнанні необхідності кримінально-правового захисту основних загальнолюдських цінностей незалежно від того, чи існують відповідні кримінально-правові норми в національному праві. Із розвитком міжнародного права і визнання пріоритету загальнолюдських цінностей над будь-якими політичними міркуваннями у світовому співтоваристві формується розуміння злочинності усіякого насилля: війн і революцій, що виправдовують людські страждання справедливою ціллю, і «традиційних» злочинів, які не мають подібного виправдання.

Література

1. Гроций Г. О праве войны и мира / Г. Гроций. — М., 1966.
2. Ваттель Э. Право народов / Э. Ваттель. — М., 1960.
3. Мартенс Ф. Ф. Современное международное право цивилизованных народов. Т. 2 / Ф. Ф. Мартенс. — [5-е изд.]. — С.Пб., 1905.
4. Камаровский Л. О международном суде / Л. Камаровский. — М., 1881.
5. Международное право в систематическом изложении / [пер. и ред. В. Э. Грабаря]. — М. : Юрьев (Дерпт), 1909.
6. Штиглиц А. Исследование о выдаче преступников / А. Штиглиц. — С.Пб., 1882.
7. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Часть общая [Лекции]. Т. 2 / Н. С. Таганцев. — [2-е изд.]. — С.Пб., 1902.
8. Герцензон А. А. Понятие преступления в советском уголовном праве / А. А. Герцензон. — М., 1955.
9. Готтфредсон М. Загальна теорія злочину / М. Готтфредсон, Т. Геріш. — Х., 2000.
10. Гилицкий Я. И. Социальная патология в современной цивилизации / Я. И. Гилицкий // Криминология — XX век / [под ред. В. П. Бурлакова, В. П. Сальникова]. — С.Пб., 2000.
11. Блончли. Современное международное право цивилизованных государств, изложенное в виде кодекса / Блончли. — М., 1876.
12. Трайпип А. Н. Защита мира и уголовный закон / А. Н. Трайпип. — М., 1969.
13. Левин Д. В. Ответственность государств в современном международном праве / Д. В. Левин. — М., 1966.
14. Ледах И. А. Папистские преступники и судебная практика в ФРГ / И. А. Ледах. — М., 1973.
15. Алексеев П. С. Злодеяния и возмездие: Преступления против человечества / П. С. Алексеев. — М., 1986.
16. Цоллер Э. Нюрнбергский процесс: право против войны и фашизма / Э. Цоллер ; [отв. ред. И. А. Ледах, И. И. Лукашук]. — М., 1995.
17. Евитов В. И. Международное сообщество и правопорядок (анализ современных концепций) / В. И. Евитов. — К., 1990. — С. 93.
18. Мережко А. А. Введение в философию международного права. Глоссология международного права / А. А. Мережко. — К., 2002.
19. Жуков Г. П. Критика естественно-правовых теорий международного права / Г. П. Жуков. — М., 1961.

20. Козюбра М. Правовий закон: проблема критеріїв / М. Козюбра // Вісник Академії правових наук України : зб. наук. пр. — № 2-3 (33-34).
21. Cohen S. Crime and politics: spot the difference // British Journal of Sociology. — 1996. — Vol. 47, N 1.
22. Лукашук И. И. Формы международного права в международной нормативной системе / И. И. Лукашук. — М., 1997.

Анотація

Зелінська Н. А. Природно-правова інтерпретація поняття «міжнародний злочин». — Стаття.

У статті розглядається становлення поняття «міжнародний злочин» в контексті природно-правової доктрини. Зазначається, що поняття «міжнародний злочин» складалося як правова категорія під впливом природно-правових поглядів. У пошуку «абсолютної злочинності» міжнародне право спирається на універсальну теорію прав людини. Концепція міжнародно-правового злочину базується на захисті загальнолюдських цінностей незалежно від того, чи заборонене зазіхання на них у національному праві.

Ключові слова: міжнародний злочин, природно-правова доктрина, права людини, загальнолюдські цінності.

Summary

Zelinska N. A. Natural Legal Interpretation of an International Crime Notion. — Article.

The article considers formation of an international crime definition in the context of the natural law concept. It is suggested that the notion of international crime as a legal category has been developing under influence of natural law views. In search of absolute crime, international law refers to the universal doctrine of human rights. The concept of international legal crime is based on the protection of values regardless of criminalization of respective offences on the national level.

Keywords: international crime, nature legal doctrine, human rights, universal values.

УДК 801.73+22.07

І. А. Бальжик

ГЕРМЕНЕВТИКА ТА ЕКЗЕГЕЗА: ЄДНІСТЬ ТА ВІДМІННІСТЬ

Герменевтика становить одне з найважливіших джерел сучасної методології в галузі теорії тлумачення права, заснованої на визнанні принципової ролі мови для адекватної інтерпретації та розуміння правових явищ [1, 3].

Термін «герменевтика» (від грецьк. *hermeneutikos*) позначає мистецтво тлумачення, роз'яснення. Основними поняттями герменевтики є «зміст», «авторитет», «традиція», «інтерпретація», «герменевтичне коло», «частина й ціле». Але центральне місце серед них належить поняттю «розуміння».

Під герменевтикою розуміється один з основних методів тлумачення прихованого (внутрішнього) змісту тексту [2, 38]. Найбільш стрімке зростання теоретичного інтересу до герменевтики, як основного серед існуючих донині методів осмислення тексту, сталося в останні часи у зв'язку з бурхливим розвитком нового, когнітивного напрямку у вивченні мови. Вважається, що феномен герменевтики допомагає розкрити складний процес взаємодії мови і мислення.